

Gerard Kramer

Het gebruik van het praesens historicum bij Markus

WoordStudie

Marcus 1:12 - 2:25

Wat is een praesens historicum?

Nee, niet meteen doorscrollen! Dit wordt geen moeilijk artikel. Die term *praesens* (spreek uit: presens) *historicum* betekent letterlijk ‘historische tegenwoordige tijd’. Dat klinkt tegenstrijdig. U en ik gebruiken in het normale leven geen tegenwoordige tijd als we over het verleden schrijven. Maar vooral als we *spreken*, kan het best zo zijn dat we, als we iets bijzonders willen vertellen wat we hebben meegemaakt, ineens overschakelen naar de tegenwoordige tijd. Bijvoorbeeld: ‘Kom ik daar in die wachtkamer en wie zit daar?’ – terwijl u op dat moment gewoon aan een collega op het werk vertelt wat u gisteren hebt beleefd. Zonder dat u het wist, hebt u tweemaal een praesens historicum gebruikt: *kom* en *zit*. Die collega zal echt niet antwoorden: ‘Pardon? Jij komt op dit moment toch helemaal niet in een wachtkamer? En jij weet toch ook niet wie daar nu zit?’ Nee, want die collega begrijpt dat u die tegenwoordige tijd hebt gebruikt om een gebeurtenis uit het verleden op een levendige manier te vertellen.

De klassieke auteurs

Bij de klassieke Griekse auteurs zijn het vooral de geschiedschrijvers die het praesens historicum gebruikten, en dat altijd in de 3^e persoon: hij/zij/het in het enkelvoud, en zij in het meervoud. Zij doen dat in zinnen waarin ze *gebeurtenissen* vertellen: iets belangrijks, iets onverwachts, of een reeks belangrijke of onverwachte gebeurtenissen.

Hoe beknopter een verhaal verteld wordt (bijvoorbeeld als een korte samenvatting van de hoofdmomenten), hoe groter ook het aantal vormen van het praesens historicum. De auteur markeert zo waar hij zijn accenten legt, en laat zo bepaalde gebeurtenissen even ‘oplichten’ door ze in de tegenwoordige tijd te vertellen en naar het heden te trekken. De verteller maakt de lezer als het ware ooggetuige van zijn verhaal. In een Nederlandse vertaling is dit niet zichtbaar: het praesens historicum wordt standaard als een verleden tijd vertaald, want in Nederlandse verhalende teksten kan niet in de tegenwoordige tijd over het verleden worden geschreven.

Het Nieuwe Testament: Markus

Ook in het Nieuwe Testament wordt het praesens historicum gebruikt, en ook hier geldt dat dit in een vertaling niet zichtbaar is. Ik vond het opvallend om in een standaardgrammatica van het Nieuwtestamentisch Grieks te lezen dat Lukas deze vorm van schrijven het minst toepast, en Markus het meest. Dat was mij onbekend, en ik ben meteen de Griekse tekst van Markus gaan doornemen en heb in de Telosvertaling ervan alle vormen die op een Griekse praesens historicum teruggaan, gemarkeerd. Ik ga u dat laten zien in de eerste twee hoofdstukken; daarna hoop ik enig commentaar te geven:

Markus 1

12 En terstond **dreef de Geest Hem uit** naar de woestijn.

30 De schoonmoeder van Simon nu lag met koorts en terstond **spraken zij met Hem over haar**.

37 en zij vonden Hem en **zeiden tot Hem**: Allen zoeken U. 38 En **Hij zei** tot hen: Laten wij ergens anders heengaan, naar de naburige plaatsen, opdat Ik ook daar predik; want daartoe ben Ik uitgegaan. 39 En Hij predikte in hun synagogen in heel Galilea en **dreef de demonen uit**. 40 En er **kwam een melaatse naar Hem toe**, die Hem smeekte en voor Hem op zijn knieën viel en tot Hem zei: Als U wilt, kunt U mij

reinen. 41 En met ontferming bewogen strekte Hij Zijn hand uit, raakte hem aan en **zei tot hem**: Ik wil, word gereinigd! 42 En terstond week de melaatsheid van hem, en hij werd gereinigd. 43 En na hem streng verboden te hebben liet Hij hem terstond van Zich weggaan 44 en **zei tot hem**: Let erop dat u niemand iets zegt; maar ga heen, toon u aan de priester en offer voor uw reiniging wat Mozes heeft geboden, hun tot een getuigenis.

Markus 2

3 En **er kwamen er** die een verlamde bij Hem brachten, door vier mannen gedragen. 4 En daar zij hem niet bij Hem konden brengen vanwege de menigte, namen zij de dakbedekking weg waar Hij was; en na het dak opengebroken te hebben **lieten zij het rustbed neer** waarop de verlamde lag. 5 En toen Jezus hun geloof zag, **zei Hij tot de verlamde**: Kind, uw zonden worden vergeven. 6 Nu zaten daar enige schriftgeleerden, die in hun harten overlegden: 7 Waarom spreekt Deze zo? Hij lastert; wie kan zonden vergeven dan Een: God? 8 En terstond onderkende Jezus in Zijn geest dat zij zo bij zichzelf overlegden en **zei tot hen**: Waarom overlegt u deze dingen in uw harten? 9 Wat is gemakkelijker te zeggen tot de verlamde: Uw zonden worden vergeven, of te zeggen: Sta op, neem uw rustbed op en loop? 10 Maar opdat u weet dat de Zoon des mensen macht heeft op de aarde zonden te vergeven, – **zei Hij tot de verlamde**: 11 Ik zeg u: sta op, neem uw rustbed op en ga naar uw huis.

13 En Hij ging opnieuw naar buiten naar de zee; en de hele menigte kwam naar Hem toe en Hij leerde hen. 14 En toen Hij verder ging, zag Hij Levi, de zoon van Alfeüs, bij het tolhuis zitten; en **Hij zei tot hem**: Volg Mij. En hij stond op en volgde Hem. 15 En **het gebeurde** dat Hij in zijn huis aanlag, en vele tollenaars en zondaars lagen mee aan met Jezus en Zijn discipelen, want zij waren met velen en zij volgden Hem. 16 En toen de schriftgeleerden en de farizeeën Hem zagen eten met de zondaars en tollenaars, zeiden zij tot Zijn discipelen: Waarom eet en drinkt Hij met de tollenaars en zondaars? 17 En toen Jezus dit hoorde, **zei Hij tot hen**: Zij die gezond zijn, hebben geen arts nodig, maar zij die ziek zijn. Ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars. 18 En de discipelen van Johannes en de farizeeën waren aan het vasten; **en zij kwamen en zeiden tot Hem**: Waarom vasten de discipelen van Johannes en de discipelen van de farizeeën, maar Uw discipelen vasten niet?

25 En **Hij zei tot hen**: Hebt u nooit gelezen wat David deed toen hij gebrek leed en honger had, hij en zij die bij hem waren?

In het voorgaande heb ik uitgelegd wat een praesens historicum is. Markus blijkt koploper te zijn als het gaat om het gebruik ervan. In zijn tekst, die grotendeels over het verleden gaat, geeft hij aan wat hij wil benadrukken door tussen alle verleden tijden door af en toe de tegenwoordige tijd te gebruiken. Ik heb dat in Markus 1 en 2 zichtbaar gemaakt door de desbetreffende vormen markeren, en heb beloofd daar nu enig commentaar bij te leveren.

Markus 1

12 En terstond dreef de Geest Hem uit naar de woestijn.

Markus benadrukt dat Hij, die zojuist in vers 11 door de Vader hoorbaar voor iedereen 'mijn geliefde Zoon' is genoemd, nu door de Geest, de derde persoon in de godheid, gedreven werd naar de plaats waar satan Hem zou verzoeken.

30 De schoonmoeder van Simon nu lag met koorts en terstond spraken zij met Hem over haar.

Markus markeert de handeling waardoor het hele tafereel veranderde.

40 En er kwam een melaatse naar Hem toe, die Hem smeekte en voor Hem op zijn knieën viel en tot Hem zei: Als U wilt, kunt U mij reinigen. 41 En met ontferming bewogen strekte Hij Zijn hand uit, raakte hem aan en zei tot hem: Ik wil, word gereinigd! 42 En terstond week de melaatsheid van hem, en hij werd gereinigd. 43 En na hem streng verboden te hebben liet Hij hem terstond van Zich weggaan 44 en zei tot hem: Let erop dat u niemand iets zegt; maar ga heen, toon u aan de priester en offer voor uw reiniging wat Mozes heeft geboden, hun tot een getuigenis.

De situatie van de melaatse verandert vanaf het moment waarop deze naar de Heer komt. Opvallend is dat in deze korte geschiedenis twee keer wordt gemarkeerd hoe belangrijk het gezaghebbend spreken van de Heer is.

Markus 2

3 En er kwamen er die een verlamde bij Hem brachten, door vier mannen gedragen. 4 En daar zij hem niet bij Hem konden brengen vanwege de menigte, namen zij de

dakbedekking weg waar Hij was; en na het dak opengebrouken te hebben lieten zij het rustbed neer waarop de verlamde lag. 5 En toen Jezus hun geloof zag, zei Hij tot de verlamde: Kind, uw zonden worden vergeven. 6 Nu zaten daar enige schriftgeleerden, die in hun harten overlegden: 7 Waarom spreekt Deze zo? Hij lastert; wie kan zonden vergeven dan Een: God? 8 En terstond onderkende Jezus in Zijn geest dat zij zo bij zichzelf overlegden en zei tot hen: Waarom overlegt u deze dingen in uw harten? 9 Wat is gemakkelijker te zeggen tot de verlamde: Uw zonden worden vergeven, of te zeggen: Sta op, neem uw rustbed op en loop? 10 Maar opdat u weet dat de Zoon des mensen macht heeft op de aarde zonden te vergeven, – zei Hij tot de verlamde: 11 Ik zeg u: sta op, neem uw rustbed op en ga naar uw huis.

Ook hier zien we dat de situatie op de plek waar de Heer in huis is, verandert. Daarop bereidt Markus de lezer voor door te wijzen op het moment dat er mensen aankwamen, ‘een verlamde bij Hem brengend’, zoals er letterlijk staat.

Het feitelijke contact tussen de verlamde en de Heer komt tot stand als zij het rustbed met daarop de verlamde neerlaten.

Vervolgens zien we de Heer weer tweemaal gezaghebbend spreken: eerst tot de schriftgeleerden, en vervolgens tot de verlamde. Zo maakt Markus duidelijk wat de hoofdpunten zijn van zijn relaas.

OudeSporen 2020

